

jektivnem oziru so strokovne vede podlaga modroslovju, ker le-to zahteva toliko spretnosti v znanstvenem mišljenju, kakor si jo človek edino le more pridobiti po obilnem vežbanju v izkustvenih vedah. Gori navedeni stavki bi bili pač veljali za časa Sokrata in Aristotela, dandanes ne več. —

V predgovoru čitamo, da pisatelj tega spisa ni namenil samo »učenim, marveč vobče vsem Slovencem, ki radi mislijo...« Bojim se, da se »učeni« Slovenci, ako niso morda vzgojeni v sholasticizmu, upro ti filozofiji, ki je spisana nekako »in usum delphini«. Za neučene pa bi vendarle utegnil predmet biti preabstrakten in zato težko prebaven. Ako se motimo, in ako pisatelj doseže svoj na str. 9. označeni smoter ter res utrdi kolikor toliko modrost svojim bravcem, bomo odkrito veseli svoje zmote. A. Š.

Slovenske narodne pesmi. III. Snopič. Uredil dr. K. Štrekelj. Izdala in založila »Slovenska Matica«. V Ljubljani 1897.

Sijajna doba narodnega pesništva je minila. Časi, ko se je vse navduševalo zanje, ko so učenjaki in laiki v svojem romantičnem navdušenju občudovali ta biser vsakega naroda in videli v njem nekako poroštvo za boljšo bodočnost — vse to je za nami! Širši, tudi inteligentni sloji narodov se niti ne brigajo več za narodno pesništvo in sploh za narodno blago, in pozabljeno bi bilo že morda povsem, da se ga ne bi bila polastila strokovna veda, kateri je postal predmet učenega raziskavanja in razmotrovanja. To je vzrok, da dobivajo polagoma skoro vsi slovanski narodi po znanstvenih načelih urejene zbirke narodnih pesmi.

In taka podjetja so povsem upravičena; saj se vprav v narodnem pesništvu zrcali narodova duša, vse njegovo naziranje, mišljenje in čuvstvovanje v vseh položajih človeškega življenja. Narodne pesmi nam izražajo, kar je ustvarila narodova domišljivost, ter razodevajo, kaj čuti njegovo srce, in kaj misli njegova glava.

Sodeč po imenu, bi bilo misliti, da je narod, med katerim so razširjene posamezne pesmi, obenem tudi — avtor! To je sicer vobče res, toda le »cum grano salis«. Po psihologiji dognana resnica je, da se ne more pravzaprav govoriti o »narodovi duši« in torej niti ne o narodu — avtorju. Vsaka narodna pesem je individualnega izvora, a prišla je med narod, in prehajaje od enega do drugega individua, je postala sčasoma last vsega naroda, tako da se mora vendarle smatrati za izraz narodne celote.

Da se to zgodi, je treba raznih pogojev; zakaj vsaki narod ni zmožen ali vsaj ne enoliko zmožen za narodno pesništvo in tudi isti narod ne v vsakem času enoliko. Razlike ni toliko v postanku pesmi, nego v naziranju ali v razmerju, v katerem sta si narod in pesem. Prava narodna pesem more le vzklti na podstavi primitivnih, toda enakomernih razmer, v katerih se čuti ves narod le kot enotno mogočno bitje, iz katerega se izlivajo pesmi kot izrazila notranje harmonije. Čim bolj napreduje kultura, ki ustvarja in pospešuje individualne razlike, tem bolj nestaje pogojev za narodno pesništvo, in tem bolj se mu izpodkopavajo tla; čim bolj se bližamo krajem, kjer so tuji vplivi, bodisi državni ali drugi, delovali na narod, tem bolj gineva narodno pesništvo; tako se je n. pr. v Rusiji najbolje in najčistejše ohranilo na daljnem severu v najbolj oddaljenih gubernijah, kjer je bil narod vedno sam svoj, svoboden in varen pred tujim vplivom; tam sta tudi imela Ribnikov in Hilferding najbogatejšo žetev z »bilinami«, ker se je kmet trdno držal starih tradicij in ostal zvest navadam svojih

prednikov. In takem kulturnemu in društvenemu stanju je primerno tudi narodovo naziranje; v takih narodnih masah so vsi enaki, nihče se ne vzdiguje nad drugega, vsi tvorijo le eno organsko celoto. Joksimec Novič, izborni poznavavec narodnega pesništva, pripoveduje, da pevci, ki so znali 100 in še več pesmi, niso hoteli nikdar priznati, da bi jih bili skovali sami, temveč so se sklicevali vedno na starejše, boljše pevce, od katerih so se jih bili naučili.

Zlasti jasno se kaže razvoj narodnega pesništva v Srbih, ker so se pri njih zajemale pesmi iz dobe, ko se niso samo reprodukovale, temveč se tudi na novo ustvarjale. Ko pa je začelo narodno pesništvo propadati, ker so se mu krčili pogoji za obstoj in postanek, so se ga polastili posamezni stanovi kot nekakega privilegija: iz narodnega pesništva je postal n. pr. v Nemcih tako zvani »Zunft-« in »Meistergesang«, v Malorusih so ga vzeli v zakup »banduristi«, v Jugoslovanih pa »slepi guslarji«, katerim je pesništvo nekak obrt.

Splošno se lahko reče, da je razliko v narodnem pesništvu določevala vedno usoda dotičnega naroda, izprememba med veselimi in srečnimi ali žalostnimi razmerami. Narod, ki živi v neugodnih odnošajih, ni imel zmožnosti, niti veselja do dolgih pesmi; krajšal jih je, in tako so nastale narodne balade, romance in legende, v katerih pa ni več tiste narodne sile in tistega narodnega duha, kakor v pravih epskih narodnih pesmih.

Iz teh kratkih, splošnih opazk so pač jasni razlogi, zakaj se v našem narodu ni moglo razviti narodno pesništvo tako bujno in krepko kakor drugod. —

Tretji zvezek slovenskih narodnih pesmi nam prinaša zopet lepo število pesmi (števil. 359—629). Dočim sta nam prinesla prva dva zvezka pesmi zgodovinske ali obče človeške vsebine, ima tretji zvezek zgolj pesmi legendarnega značaja: o smrti, o duši in njeni usodi, o življenju Marije; in pa vse dobe Kristusovega življenja se opevajo v naših narodnih pesmih. Razen tega pa se je spomnil narod ogromnega števila svetnikov: sv. Petra, Antona, Tomaža, Andreja, Arha, Lovrenu, Izidorja, Feliksa, Erazma, Miklavža, Lukeža, Jerneja, Peregrina, Jurija, Sofije, Jedrti, Kristine, Apolonije, Marjete. Zgodi se, da je ista snov po različnih krajih prenesena na razne svetnike.

Razmere, ki so bile krive, da do našega stoletja nismo imeli posvetnega slovstva, so odkazale najbrže tudi narodnemu pesništvu smer njegovega razvoja. Pod vplivom verskih bojev za reformacije in protireformacije se je vse mišljenje našega naroda osredotočilo v verskem življu; pozabil je narod svoje junake razen nekaj malih, a posvetil je svoje pevske sile asketiškimi opravilom — opevanju brezbrojnih svetnikov.

Te pesmi so tako razširjene, da je bilo možno uredniku natisniti pri nekaterih obilico inačic, n. pr.: »Duša v pekel zavrnjena«, števil. 374—385 (12); »Marija in brodnik«, števil. 523—537 (15); »Sveti Izidor pastir — vojščak«, števil. 586 do 602 (17); »Jezus vrtnar in ajdovska deklica«, števil. 500—518 (19); »Marija, tica pevka in zamorska deklica«, števil. 544—570 (27)!

Legendarne pesmi so jako zanimive in imajo dokaj narodnega značaja. Vendar se mi zdi navdušena sodba dr. Lampeta (»Dom in Svet« 1898, št. 6.), da se šele tu vidi, kaj je poezija, malo pretirana. Res je, da so tudi v legendarnih pesmih biseri narodnega pesništva, a mnogo je tudi takih, ki so zgolj proza. Zanimiva je pesem o Judežu Iškarjotu. Tudi pristnega humorja se najde tu in tam. Kakor sem slišal, pridejo najlepše legende šele v prih. snopiču. —

Prof. Štrekelj je uredil III. snopič mojstrski po znanih načelih, ki so jih že pri ocenah prejšnjih zvezkov vsi strokovnjaki pohvalili in odobrili, in ki bodo izvestno tudi drugim narodom pri enakem podjetju vzor; dobili smo torej tudi letos vzorno urejen snopič narodnih pesmi, ki je nov kamen za zgradbo veličastne palače slovenske etnografije. Tudi razvrstitev se mi zdi prav umestna, ker so pesmi sorodne vsebine skupaj, kar je povsem upravičeno in potrebno. In tako pričakujemo željno nadaljevanja tega znamenitega dela, katero naj profesor Štrekelj tako srečno izvrši, kakor je je pričel.

Dr. Vidic.

Dainkovo in Čopovo pismo do Šafařika. Objavlja dr. M. Murko. — V praškem »Muzeju kraljevine Češke«, za katerega se zapuščina duševnih velikanih bolj marljivo zbira nego pri nas, se nahaja tudi več slovenskih pisem, ki so jih naši buditelji pisali češkimi. V zapuščini Šafařikovi se hrani samo eno iz mnogih pisem Kopitarjevih (z dne 18. aprila 1835. l.), eno pismo Dav. Terstenjaka (z dne 22. septembra 1858. l.), eno Dainkovo in eno Čopovo. Češka akademija znanosti sicer pripravlja izdajo cele ohranjene korespondencije Šafařikove — kar je je na Slovenskem, bi bilo dobro naznaniti akademiji ali pa naravnost g. prof. dr. Konst. Jirečku na Dunaju — toda gotovo še dolgo ne bo zagledala belega dne in se seveda tudi takrat ne bo pri nas posebno razširila. Zaradi tega objavljam vsebino Dainkovega pisma, Čopovo pa v celini; kajti obe podajata zanimive doneske k zgodovini našega duševnega življenja. Posebno Čopa prelepo karakterizuje njegovo obširno pismo, iz katerega se vidi, zakaj je »velikán učenosti« »komaj zastavil . . . peró pred praznuvajoče«, ko so nam ga vzeli Save deroči valovi.

Dainko poroča dne 21. junija 1827. l. iz Radgone Šafařiku, da je zbral svoje »posvetne pesmi«, s katerimi Šafařiku¹⁾ ni napravil veselja, ker niso bile narodne, na poziv nižecavstrijskega vladnega svetnika Jos. v. Sonnleithnerja. To sicer že vemo iz predgovora k njegovim »Posvetnim pesmim«, da se je dela lotil »na poveljenje sekretara igranjske družbe«²⁾, ali tukaj nam priča, da je to »poveljenje« bil javni oklic v dunajskem časniku »Oesterreichischer Beobachter« l. 1825., št. 247. Dalje pripoveduje Dainko, da ga je posebno razveselil Letopis Matice srbske in najbolj Karamzinov članek o veri starih Slovanov (l. 1826. v 3. zv.). O svoji novi abecedi proča Šafařiku:

»Prof. Suppantschitsch nennt es (das Alphabet) den Triumph unserer Orthographie, Kopitar tadellos, Dobrowsky recht getan, Regierungsrath Sonnleithner »wirklich gut gelungen«, Prof. Rask in Kopenhagen gut gewaehlt etc. Darf ich auch um ihre Meinung bitten?« Seveda je bil Dainko protiven metelčici in je javil: »auch Kopitar ist mit Metelko nicht zufrieden«. To je lahko trdil na podlagi Kopitarjevega pisma z dne 23. februarja 1825. l. (gl. I. Košan, slovenscher ABC-Streit, str. 5.).

Čop Šafařiku.

Laibach, 6. Jänner 1834.

Verehrter Freund!

Wohl habe ich Ihr werthes Schreiben vom 4. August v. J. erhalten und mit großem Interesse gelesen; wie es aber gekommen ist, daß ich es so lange

¹⁾ Gl. Sebrané spisy III, 306, Gedichte der südslav. Lit. I, 84.

²⁾ To je »Gesellschaft der Musikfreunde«, ki se torej ni zaradi tega ustanovila, da zbira narodne pesmi, kakor trdi g. prof. K. Glaser v »Zgodovini slov. slovstva« II. 175.